

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

3. juni 2010*

I sag C-484/08,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Tribunal Supremo (Spanien) ved afgørelse af 20. oktober 2008, indgået til Domstolen den 10. november 2008, i sagen:

Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid

mod

Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc),

har

* Processprog: spansk.

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformand A. Tizzano (refererende dommer), som fungerende formand for Første afdeling, og dommerne E. Levits, C. Toader, M. Ilešič og J.-J. Kasel,

generaladvokat: V. Trstenjak
justitssekretær: R. Grass,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 10. september 2009,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ved avvocato M. Merola og abogado J. Cadarso Palau
- l'Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc) ved procuradora M.J. Rodríguez Teijeiro samt ved abogados L. Pineda Salido og M. Mateos Ferres
- den spanske regering ved J. López-Medel Bascones og M. Muñoz Pérez, som befuldmægtigede
- den tyske regering ved M. Lumma og J. Kemper, som befuldmægtigede

- den østrigske regering ved E. Riedl, som befuldmægtiget

- den portugisiske regering ved L. Inez Fernandes, H. Almeida og P. Contreiras, som befuldmægtigede

- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved E. Gippini Fournier og W. Wils, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 29. oktober 2009,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 2, og artikel 8 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29, herefter »direktivet«).

- 2 Denne anmodning er blevet indgivet under en retssag mellem Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (herefter »Caja de Madrid«) og Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (spansk forening for brugere af finansielle ydelser, herefter »Ausbanc«) vedrørende lovligheden af et vilkår, som Caja de Madrid har indføjet i de kontrakter om ydelse af boliglån med variabel rente, som banken har indgået med kunderne.

Retsforskrifter

EU-retlige bestemmelser

- 3 I tolvte og nittende betragtning til direktivet anføres, at:

»de nationale lovgivninger giver imidlertid på nuværende tidspunkt kun mulighed for en delvis harmonisering; kun kontraktvilkår, der ikke er blevet individuelt forhandlet, er omfattet af direktiv[et]; det er vigtigt at give medlemsstaterne mulighed for under overholdelse af [EØF-]traktaten at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau ved at fastsætte strengere nationale bestemmelser end bestemmelserne i dette direktiv

[...]

ved anvendelsen af direktiv[et] bør vurderingen af, om et vilkår er urimeligt, ikke omfatte vilkår, der omhandler aftalens hovedgenstand eller forholdet mellem leverancens eller ydelsens kvalitet og pris; der kan imidlertid tages hensyn til aftalens hovedgenstand og forholdet mellem kvalitet og pris ved vurderingen af, om andre kontraktvilkår er urimelige [...]«

4 I direktivets artikel 3 er følgende fastsat:

»1. Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.

2. Et kontraktvilkår anses altid for ikke at have været genstand for individuel forhandling, når det er udarbejdet på forhånd, og forbrugeren derved ikke har haft nogen indflydelse på indholdet, navnlig i forbindelse med en standardkontrakt.

Den omstændighed, at visse elementer i et kontraktvilkår eller et enkelt kontraktvilkår har været genstand for individuel forhandling, udelukker ikke anvendelse af denne artikel på resten af en aftale, hvis en samlet vurdering fører til den konklusion, at der alligevel er tale om en standardkontrakt.

Hvis en erhvervsdrivende hævder, at et standardiseret kontraktvilkår har været genstand for individuel forhandling, har han bevisbyrden.

3. Bilaget indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige.«

5 Direktivets artikel 4 er affattet således:

»1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.

2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«

6 Direktivets artikel 8 bestemmer:

»Medlemsstaterne kan inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne.«

Nationale bestemmelser

- 7 I spansk ret blev forbrugerne beskyttet mod urimelige kontraktvilkår ved den generelle lov nr. 26/1984 om beskyttelse af forbrugere og brugere (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios) af 19. juli 1984 (BOE nr. 176 af 24.7.1984).
- 8 Lov nr. 26/1984 blev ændret ved lov nr. 7/1998 om almindelige forretningsbetingelser (Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación) af 13. april 1998 (BOE nr. 89 af 14.4.1998), som gennemførte direktivet i national ret.
- 9 Lov nr. 7/1998 gennemførte imidlertid ikke direktivets artikel 4, stk. 2, i national ret.

De faktiske omstændigheder i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 10 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at de kontrakter om boliglån med variabel rente, der indgås mellem Caja de Madrid og dennes kunder, indeholder et skriftligt kontraktvilkår, som på forhånd er indført i en standardkontrakt, i kraft af hvilket den nominelle rente, der er fastsat i kontrakten, og som i perioder varierer i overensstemmelse med et aftalt referenceindeks, som led i den første justering skal rundes op til det nærmeste højere kvarte procentpoint (herefter »afrundingsvilkåret«).

- 11 Den 28. juli 2000 anlagde Ausbanc sag mod Caja de Madrid bl.a. med henblik på at få banken til at fjerne afrundingsvilkåret fra disse lånekontrakter og ophøre med at anvende det i fremtiden. Ved dom af 11. september 2001 gav Juzgado de Primera Instancia de Madrid Ausbanc medhold i sagen, da retten med støtte i den nationale lovgivning, hvorved direktivet var blevet gennemført, lagde til grund, at afrundingsvilkåret var urimeligt og dermed en nullitet.

- 12 Caja de Madrid ankede denne dom til Audiencia Provincial de Madrid, der den 10. oktober 2002 stadfæstede dommen.

- 13 Den 27. november 2002 indgav Caja de Madrid kassationsanke til Tribunal Supremo til prøvelse af denne dom.

- 14 Ifølge Tribunal Supremo kan et afrundingsvilkår som det i hovedsagen omhandlede udgøre et væsentligt element i en kontrakt om et banklån. Da det i henhold til direktivets artikel 4, stk. 2, er udelukket, at vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter vilkår, der bl.a. vedrører kontraktens genstand, kan et vilkår som det i hovedsagen omhandlede principielt ikke være genstand for en vurdering af, om det er urimeligt.

- 15 Tribunal Supremo har dog ligeledes anført, at kontrakten i sin helhed efter spansk ret kan underkastes en sådan vurdering, idet Kongeriget Spanien ikke har gennemført direktivets artikel 4, stk. 2, i sin retsorden.

16 Tribunal Supremo har derfor besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) Skal [direktivets] artikel 8 fortolkes således, at en medlemsstat i sin lovgivning kan fastsætte bestemmelser til fordel for forbrugerne, som vedrører vurderingen af, om kontraktvilkår er urimelige, når en vurdering af sådanne kontraktvilkår er udelukket i medfør af samme direktivs artikel 4, stk. 2?

- 2) Indeholder [direktivets] artikel 4, stk. 2, sammenholdt med samme direktivs artikel 8, som følge heraf et forbud mod, at en medlemsstat i sin retsorden fastsætter bestemmelser til fordel for forbrugerne, som vedrører vurderingen af, om kontraktvilkår er urimelige, når disse omfatter «definitionen af aftalens hovedgenstand» eller «overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor», selv om disse vilkår er affattet klart og forståeligt?

- 3) Er en fortolkning, hvorefter [direktivets] artikel 8 og artikel 4, stk. 2, tillader en medlemsstat at fastsætte bestemmelser, i henhold til hvilke domstolene vurderer, om kontraktvilkår, som er indeholdt i forbrugeraftaler, som er affattet klart og forståeligt, som omfatter definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, er urimelige, i overensstemmelse med artikel 2, artikel 3, stk. 1, litra g), og artikel 4, stk. 1, i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Formaliteten

- ¹⁷ Ausbanc, den spanske regering og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber har påstået den præjudicielle forelæggelse afvist med den begrundelse, at den ikke er nyttig med henblik på afgørelse af tvisten for den forelæggende ret. De har i den forbindelse gjort gældende, at det i hovedsagen omtvistede afrundingsvilkår ikke vedrører aftalens hovedgenstand, men udgør et accessorisk element hertil, hvorfor direktivets artikel 4, stk. 2, ikke finder anvendelse på tvisten i hovedsagen.
- ¹⁸ Herved skal der indledningsvis henvises til fast retspraksis, hvorefter det inden for rammerne af en procedure i henhold til artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, alene er den nationale ret, der har kompetence til at fastlægge og vurdere hovedsagens faktiske omstændigheder og til at fortolke og anvende den nationale ret. Det tilkommer ligeledes udelukkende den nationale retsinstans, som tvisten er indbragt for, og som har ansvaret for den retsafgørelse, der skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere såvel nødvendigheden som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (jf. dom af 12.4.2005, sag C-145/03, Keller, Sml. I, s. 2529, præmis 33, af 18.7.2007, sag C-119/05, Lucchini, Sml. I, s. 6199, præmis 43, og af 11.9.2008, sag C-11/07, Eckelkamp m.fl., Sml. I, s. 6845, præmis 27 og 32).

- 19 Selv om Domstolen ligeledes har fastslået, at den med henblik på at efterprøve sin egen kompetence under særlige omstændigheder er beføjet til at undersøge de omstændigheder, hvorunder den nationale domstol har forelagt sagen (jf. i denne retning dom af 16.12.1981, sag 244/80, Foglia, Sml. s. 3045, præmis 21, og af 19.11.2009, sag C-314/08, Filipiak, Sml. I, s. 11049, præmis 41), kan den således bl.a. kun afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national ret, når det klart fremgår, at den EU-retlige bestemmelse, der er forelagt Domstolen til fortolkning, ikke kan finde anvendelse (jf. dom af 5.12.1996, sag C-85/95, Reisdorf, Sml. I, s. 6257, præmis 16, og af 1.10.2009, sag C-567/07, Woningstichting Sint Servatius, Sml. I, s. 9021, præmis 43).
- 20 Det er imidlertid ikke tilfældet i denne sag.
- 21 I forelæggelsesafgørelsen har Tribunal Supremo nemlig overvejet omfanget af de forpligtelser, der påhviler medlemsstaterne ifølge direktivet med hensyn til rækkevidden af den retslige kontrol med rimeligheden af visse kontraktvilkår, der efter Tribunal Supremos opfattelse henhører under direktivets artikel 4, stk. 2.
- 22 Selv om Tribunal Supremos vurdering ikke deles af alle parterne, ses det i det mindste ikke at være åbenbart, at den nævnte direktivbestemmelse ikke kan finde anvendelse i hovedsagen.
- 23 Under disse omstændigheder må det konstateres, at Domstolen har kompetence til at afgøre de præjudicielle spørgsmål fra den forelæggende ret, og at den præjudicielle forelæggelse derfor skal fremmes til realitetsbehandling.

Om realiteten

Om det første og det andet spørgsmål

- 24 Med de to første spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktivets artikel 4, stk. 2, og artikel 8 er til hinder for, at en medlemsstat i sin retsorden fastsætter bestemmelser til fordel for forbrugerne, som vedrører vurderingen af, om kontraktvilkår er urimelige, når disse omfatter definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, selv om disse vilkår er affattet klart og forståeligt.
- 25 Caja de Madrid har gjort gældende, at direktivets artikel 8 ikke gør det muligt for medlemsstaterne ved hjælp af gennemførelsesforanstaltninger at vedtage, eller i mangel af sådanne foranstaltninger, at bevare nationale forskrifter, der er i strid med direktivets artikel 4, stk. 2. Ved denne bestemmelse foretages nemlig en bindende afgrænsning af anvendelsesområdet for direktivets beskyttelsesordning, idet man udelukker enhver mulighed for, at medlemsstaterne kan fravige denne ordning, selv med henblik på at fastsætte nationale forskrifter, der er gunstigere for forbrugerne.
- 26 De øvrige procesdeltagere, der har afgivet indlæg i sagen, har derimod gjort gældende, at direktivets artikel 4, stk. 2, og artikel 8 ikke er til hinder for en sådan mulighed. De er nemlig af den opfattelse, at vedtagelse eller bevarelse af sådanne nationale forskrifter henhører under medlemsstaternes beføjelse til inden for det område, der omfattes af direktivet, at indføre strengere forbrugerbeskyttelsesmekanismer.

- 27 Med henblik på besvarelsen af de præjudicielle spørgsmål skal der henvises til fast retspraksis, hvorefter den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, hvad angår såvel forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, der på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at kunne øve nogen indflydelse på disses indhold (dom af 27.6.2000, forenede sager C-240/98 — C-244/98, Océano Grupo Editorial og Salvat Editores, Sml. I, s. 4941, præmis 25, og af 26.10.2006, sag C-168/05, Mostaza Claro, Sml. I, s. 10421, præmis 25).
- 28 Som det udtrykkeligt er anført i tolvte betragtning til direktivet, foretages der imidlertid kun en delvis og minimal harmonisering af de nationale bestemmelser vedrørende urimelige kontraktvilkår, idet medlemsstaterne har adgang til at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau end fastsat i direktivet.
- 29 Det er således i direktivets artikel 8 klart fastsat, at medlemsstaterne bevarer muligheden for »inden for det område, der omfattes af [direktivet], at vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne«.
- 30 Det skal derfor efterprøves, om rækkevidden af direktivets artikel 8 omfatter hele det område, der reguleres af direktivet, herunder direktivets artikel 4, stk. 2, eller om denne sidstnævnte bestemmelse, som hævdet af Caja de Madrid, er udelukket fra anvendelsesområdet for artikel 8.
- 31 I den forbindelse må det imidlertid konstateres, at det i direktivets artikel 4, stk. 2, udelukkende er fastsat, at »vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige« ikke vedrører de vilkår, der er omhandlet i bestemmelsen, såfremt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.

- 32 Det fremgår altså af selve ordlyden af direktivets artikel 4, stk. 2, at bestemmelsen, således som generaladvokaten har anført i punkt 74 i forslaget til afgørelse, ikke kan anses for at fastlægge det saglige anvendelsesområde for direktivet. De vilkår, der er omhandlet i artikel 4, stk. 2, og som ganske vist henhører under området dækket af direktivet, udelukkes tværtimod kun fra vurderingen af, om de er urimelige, for så vidt som den kompetente nationale retsinstans efter en konkret bedømmelse i hvert enkelt tilfælde når frem til, at de er blevet affattet klart og forståeligt af den erhvervsdrivende.
- 33 Det fremgår desuden af Domstolens praksis, at direktivets artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1, samlet set definerer de almindelige kriterier, der gør det muligt at vurdere, om de kontraktvilkår, som er underlagt direktivets bestemmelser, er urimelige (jf. i denne retning dom af 7.5.2002, sag C-478/99, Kommissionen mod Sverige, Sml. I, s. 4147, præmis 11 og 17, og af 1.4.2004, sag C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, Sml. I, s. 3403, præmis 18, 19 og 21).
- 34 Set under samme synsvinkel har direktivets artikel 4, stk. 2, som generaladvokaten har anført i punkt 75 i forslaget til afgørelse, udelukkende til formål at fastlægge de nærmere regler for og omfanget af den indholdsmæssige kontrol med de kontraktvilkår, der, idet de ikke har været genstand for en individuel forhandling, beskriver hoveddelserne i de kontrakter, som indgås mellem en erhvervsdrivende og en forbruger.
- 35 Det følger heraf, at de i artikel 4, stk. 2, omhandlede vilkår faktisk henhører under området reguleret af direktivet, og at dets artikel 8 derfor også finder anvendelse på artikel 4, stk. 2.

- 36 En sådan konklusion kan ikke anfægtes ved Caja de Madrids argumenter om, at direktivets artikel 4, stk. 2, således som det bl.a. fremgår af dom af 10. maj 2001, Kommissionen mod Nederlandene (sag C-144/99, Sml. I, s. 3541), er ubetinget og bindende for medlemsstaterne med den virkning, at de ikke kan påberåbe sig direktivets artikel 8 til støtte for at indføre eller bevare bestemmelser i deres interne retsorden, der kan ændre rækkevidden heraf.
- 37 Herved skal blot bemærkes, at disse argumenter følger af en fejlagtig udlægning af den pågældende dom. Domstolen fastslog i dommen, at Kongeriget Nederlandene havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivet, ikke fordi det ikke havde gennemført direktivets artikel 4, stk. 2, men udelukkende fordi det havde foretaget en ufuldstændig gennemførelse heraf, der bevirkede, at man ikke kunne opnå de med bestemmelsen tilsigtede resultater med de omhandlede nationale forskrifter.
- 38 Ved de nævnte forskrifter udelukkedes nemlig enhver mulighed for retslig prøvelse af de vilkår, der beskriver hovedydelseerne i de kontrakter, som indgås mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, selv når affattelsen af disse vilkår var uklar og tve-tydig, hvorved forbrugeren ganske forhindredes i at påberåbe sig urimeligheden af et vilkår, der vedrørte definitionen af aftalens hovedgenstand og overensstemmelsen mellem prisen og de varer eller tjenesteydelser, som skulle leveres.
- 39 Det kan altså på ingen måde udledes af dommen i sagen Kommissionen mod Nederlandene, at Domstolen lagde til grund, at direktivets artikel 4, stk. 2, er en ubetinget og bindende bestemmelse, der nødvendigvis skal gennemføres som sådan af medlemsstaterne. Domstolen fastslog derimod blot, at enhver gennemførelse af direktivets artikel 4, stk. 2, med henblik på konkret at sikre dets formål om at beskytte forbrugerne, skal være fuldstændig, hvorfor forbuddet mod at vurdere, om vilkår er urimelige, udelukkende vedrører dem, der er affattet klart og forståeligt.

- 40 Det følger af ovenstående bemærkninger, at medlemsstaterne ikke inden for det samlede område, der reguleres af direktivet, herunder dets artikel 4, stk. 2, kan hindres i at bevare eller vedtage strengere regler end dem, som er fastsat i direktivet selv, forudsat at de har til formål at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne.
- 41 Det skal imidlertid for så vidt angår de i hovedsagen omtvistede spanske forskrifter bemærkes, at det fremgår af sagsakterne for Domstolen, at lov nr. 7/1998 ikke gennemførte direktivets artikel 4, stk. 2, i intern ret.
- 42 Det følger heraf, at en national ret i den spanske retsorden, således som Tribunal Supremo har anført, under alle omstændigheder under en tvist vedrørende en kontrakt, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, kan vurdere, om et vilkår, som ikke er blevet individuelt forhandlet, og som bl.a. vedrører aftalens hovedgenstand, er urimeligt, selv i tilfælde, hvor dette vilkår på forhånd er blevet affattet klart og forståeligt af den erhvervsdrivende.
- 43 Under disse omstændigheder må det fastslås, at de i hovedsagen omtvistede spanske forskrifter gør det muligt — idet de åbner for en fuldstændig retslig kontrol af, om vilkår, såsom dem, der er omhandlet i direktivets artikel 4, stk. 2, og som er fastsat i en aftale mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimelige — i overensstemmelse med direktivets artikel 8 at sikre forbrugeren et højere effektivt beskyttelsesniveau end det, der er fastsat i direktivet.
- 44 Henset til disse betragtninger skal det første og det andet spørgsmål besvares med, at direktivets artikel 4, stk. 2, og artikel 8 skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for nationale forskrifter som de i hovedsagen omhandlede, der tillader en retslig vurdering af, om kontraktvilkår er urimelige, når disse omfatter definitionen af aftalens

hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, selv om disse vilkår er affattet klart og forståeligt.

Det tredje spørgsmål

- ⁴⁵ Med det tredje spørgsmål har den forelæggende ret spurgt, om artikel 2 EF, artikel 3, stk. 1, litra g), EF og artikel 4, stk. 1, EF er til hinder for en fortolkning af direktivets artikel 4, stk. 2, og artikel 8, hvorefter medlemsstaterne kan indføre nationale forskrifter med hjemmel til en retslig vurdering af, om kontraktvilkår er urimelige, når disse omfatter definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, selv om disse vilkår er affattet klart og forståeligt.
- ⁴⁶ For så vidt angår artikel 2 EF og artikel 4, stk. 1, EF skal det imidlertid blot konstateres, at disse bestemmelser efter fast retspraksis fastsætter visse formål og generelle principper, der nødvendigvis må anvendes i sammenhæng med de forskellige kapitler i EF-traktaten, der er bestemt til at udmønte disse principper og formål. De kan således ikke i sig selv skabe klare og ubetingede retlige forpligtelser for medlemsstaterne (jf. i denne retning med hensyn til artikel 2 EF, dom af 24.1.1991, sag C-339/89, *Alsthom Atlantique*, Sml. I, s. 107, præmis 9, og med hensyn til artikel 4, stk. 1, EF, dom af 3.10.2000, sag C-9/99, *Échirolles Distribution*, Sml. I, s. 8207, præmis 25).
- ⁴⁷ På samme måde kan artikel 3, stk. 1, litra g), EF heller ikke i sig selv skabe retlige forpligtelser for medlemsstaterne. Denne bestemmelse angiver nemlig, som Domstolen allerede har haft lejlighed til at fastslå, blot et formål, der skal udmøntes i andre traktatbestemmelser, navnlig i de bestemmelser, som vedrører konkurrencereglerne

(jf. i denne retning dom af 9.11.1983, sag 322/81, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin mod Kommissionen, Sml. s. 3461, præmis 29, og Alsthom Atlantique-dommen, præmis 10).

- 48 Det må endvidere konstateres, at oplysningerne i forelæggelsesafgørelsen ikke gør det muligt for Domstolen klart at afgrænse de traktatbestemmelser vedrørende konkurrencereglerne, hvis fortolkning kunne være af betydning for afgørelsen af tvisten i hovedsagen.
- 49 Set i lyset af samtlige disse betragtninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 2 EF, artikel 3, stk. 1, litra g), EF og artikel 4, stk. 1, EF ikke er til hinder for en fortolkning af direktivets artikel 4, stk. 2, og artikel 8, hvorefter medlemsstaterne kan indføre nationale forskrifter med hjemmel til en retslig vurdering af, om kontraktvilkår er urimelige, når disse omfatter definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, selv om disse vilkår er affattet klart og forståeligt.

Sagens omkostninger

- 50 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 4, stk. 2, og artikel 8 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for nationale forskrifter som de i hovedsagen omhandlede, der tillader en retslig vurdering af, om kontraktvilkår er urimelige, når disse omfatter definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, selv om disse vilkår er affattet klart og forståeligt.**

- 2) **Artikel 2 EF, artikel 3, stk. 1, litra g), EF og artikel 4, stk. 1, EF er ikke til hinder for en fortolkning af artikel 4, stk. 2, og artikel 8 i direktiv 93/13, hvorefter medlemsstaterne kan indføre nationale forskrifter med hjemmel til en retslig vurdering af, om kontraktvilkår er urimelige, når disse omfatter definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, selv om disse vilkår er affattet klart og forståeligt.**

Underskrifter